

УДК 341.2

ЗАХАРОВ В. В.,
здобувач Національного
інституту проблем міжнародної
безпеки РНБО України,
відділ глобальної безпеки
та європейської інтеграції

АНАЛІЗ ОКРЕМИХ АСПЕКТІВ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОТИДІЇ ПІРАТСТВУ В РЕГІОНІ АДЕНСЬКОЇ ЗАТОКИ

Стаття присвячена проблематиці організації протидії піратству, що активізувалося в 2008–2009 роках у районі Аденської затоки. Аналізуються окремі юридичні аспекти, додаткове вивчення яких сприятиме удосконалюванню механізмів міжнародного співробітництва в боротьбі зі злочинністю.

Ключові слова: піратство, Аденська затока, цільова група TF 150, EUNAVCO, EUNAVFOR, АФРИКОМ.

Події, які активно розгортаються протягом останніх двох років у Аденській затоці, підтверджують думку, поширену серед дипломатичних працівників і науковців – політико-правова основа сучасних міжнародних відносин потребує забезпечення постійного моніторингу та здійснення належного політичного аналізу нових реалій. Як зазначають експерти, «...правова база європейської безпеки зазнала деструкції»¹.

Одна з проблем, що не має однозначних рішень у раніше напрацьованих системах міжнародної взаємодії, – значна активізація злочинності з ознаками піратства у регіоні Індійського океану, у першу чергу, районі Аденської затоки.

За даними ООН, протягом 2008 року неподалік африканського узбережжя зареєстровано 120 нападів піратів на торговельні судна. Експерти оцінюють минулорічний дохід злочинців близько 150 млн дол. США. Тенденції цього року дозволяють прогнозувати не менші показники піратської діяльності, яка відбувається вздовж 3700-кілометрового узбережжя Сомалі.

Забута впродовж багатьох десятиріч примара піратів, які вільно використовують найсучасніші технічні засоби та озброєння продемонструвала

неготовність світової спільноти вирішити цю проблему з використанням традиційних військово-морських засобів. Оскільки, як зауважують експерти, «спостерігається різка асиметрія, невідповідність військових систем розвинених держав тим викликам, перед якими вони поставлені»².

Тим більше, що сучасне піратство починає використовувати інструменти, які раніше перебували на озброєнні, наприклад, терористів. Сомалійські злочинці не тільки здійснюють захоплення матеріальних цінностей – вантажу судна, особистих речей екіпажу, вони також вміло використовують інформаційний важіль для впливу на власників захопленого судна, громадськість, уряди з метою отримання викупу.

Тобто, здійснюється захоплення судна з метою створення загрози життю екіпажу, організується ведення переговорів за участю численних посередників з широким висвітленням у масмедіа, створюються умови для здійснення інформаційного тиску на судновласника та національні уряди.

У такому контексті доцільно порівняти диспозиції двох статей Кримінального Кодексу України, що, на думку автора, надає достатньо підстав зробити акцент саме на терористичній складовій у діях злочинців під час юридичної кваліфікації подій у Аденській затоці.

Ст. 446 Кримінального Кодексу України³ формулює склад злочину «піратство». Проте саме у визначенні складу терористичного акту ст. 258 Кодексу згадує «дії... з метою порушення громадської безпеки, залякування населення, ...або з метою впливу на прийняття рішень... органами державної влади...»⁴.

Вбачається, перегляд меж юридичної кваліфікації дій злочинців має значно розширити правову базу, що забезпечує участь нашої країни у міжнародних заходах поблизу узбережжя Сомалі. Тим більше, що міжнародна спільнота приділяє підвищену увагу подіям у Аденській затоці, питання захисту транзиту суден неодноразово розглядалось на міжнародному та національному рівнях.

Франція розпочала боротьбу з піратством у регіоні з грудня 2001 року, запровадивши механізм підписання протоколів співпраці між флотом Франції та судновласниками. Такі протоколи передбачають конкретні заходи конвоювання для безпеки проходження суднами небезпечної зони.

За ініціативою США з жовтня 2002 року розгорнуто корабельну Цільову групу TF 150. У діяльності цієї групи беруть участь ВМС Франції, Іспанії, Німеччини, Великої Британії, інших держав. З січня 2009 року США додатково створено військово-морську Цільову групу TF 151 з базуванням у Бахрейні.

У 2005 та 2008 роках ухвалено Резолюції ООН 1816, 1838, 1844 про конвоювання суден кораблями військово-морських сил, встановлення коридору безпеки, організацію патрулювання та переслі-

дування піратів у межах територіальних вод Сомалі. Резолюція 1851 надає підстави здійснювати наземні операції з метою знищення баз піратів. НАТО підтримало це рішення та погодилося брати участь у ескорті суден.

ЄС за ініціативи Франції та Іспанії 19 вересня 2008 року ініціював створення Координаційного центру (EUNAVCO) у Брюсселі з метою координування ресурсів, виділених державами – учасниками ескортів.

10 листопада 2008 року після ухвалення документа 2008/851/CFSP EUNAVCO було реорганізовано у EUNAVFOR (ВМС під командуванням ЄС) для проведення операції «Атланта» терміном на один рік з можливістю продовження. Китай, Росія, Індія, Японія, Пакистан, Малайзія, Туреччина та інші держави на підставі рішень ООН також беруть участь у протидії нападам у Аденській затоці. Деякі з цих країн, як Пакистан, Японія та Туреччина, приєдналися до Цільової групи 151. Інші – Росія, Китай та Індія – залишилися незалежними, координують свої дії з європейцями та Цільовими групами. Україна також бере участь у проведенні операції.

За ініціативою ООН 14 січня 2009 року проведено зустріч Контактної групи з координації дій 24 держав у боротьбі з піратством⁵.

Незважаючи на вжиті міжнародною спільнотою заходи, наявних у регіоні військово-морських сил не вистачає для організації лінійної протидії піратським групам. Виявилось, що 30 бойових кораблів на 600-мильний маршрут (при тому, що не всі вони одночасно перебувають у морі) – це дуже мало. Проходження коридором безпеки займає до трьох діб. З урахуванням інтенсивності судноплавства, у зоні патрулювання можуть одночасно перебувати до 750 кораблів, – стільки їх не збиралося навіть у морських караванах часів Другої світової війни.

Фахівці нагадують, що загальна швидкість морського конвою визначається швидкістю самого повільного судна (реально – ще нижче), для судновласників і фрахтівників це призводить до запізнь та значних штрафів, тому деякі судновласники погоджуються ризикувати, проскочивши без охорони сомалійську ділянку.

Слід зазначити, що регулярні військові конвої поки що відбуваються нечасто: вони відправляються всього двічі на місяць. Звичайно, деякі компанії, як у випадку із власником судна «Future», звертаються по допомогу до військових сил різних країн у приватному порядку. Взагалі, французи на безкоштовній основі пропонують супровід невійськових суден збройними групами морської піхоти, але у цілому проблеми це не вирішує. Таким чином, зусилля щодо викорінення піратства не покривають одержуваної від цього економічної вигоди, а у випадку їхньої можливої активізації – тим більше⁶.

Як зазначають експерти, проблема розповсюдження піратства у регіоні Аденської затоки при-

зводить до негативних економічних наслідків. Виникнення реальної військової загрози судноплавству впливає на хід реалізації поточних регіональних проектів. Так, у сезоні 2008 року зірвано заготівлю тунця, близько 50 рибопромислових суден змінили район промислу. Кошти, незаконно отримані як викупи та від перепродажу захопленого майна витрачаються сомалійськими злочинцями на фінансування численних збройних конфліктів у регіоні. Під час здійснення піратських дій відбувається удосконалення злочинцями специфічних методів захоплення та утримання під контролем суден, що може бути використано в інших місцях (наприклад, у зоні Ормузької затоки).

Таким чином, піратство перетворилось на серйозний фактор, що реально впливає на політичну обстановку у регіоні Індійського океану, одним з головних економічних чинників, які визначають особливості здійснення вантажоперевезень, у тому числі транспортування енергоресурсів Аденською затокою (цим найкоротшим морським шляхом з Європи до Азії щорічно користується близько 16 000 судів на рік). Пентагон приступив до реалізації планів по створенню Африканського командування – АФРИКОМУ.

Засоби протидії, які застосовує сьогодні міжнародна спільнота для блокування злочинних дій, по суті, є ідентичними механізмам боротьби з корсарями багато століть тому. Головна їх ознака – відповідність класичним нормам міжнародного права, інше питання – наскільки вони залишаються ефективними на сьогодні.

При уважному розгляді сегмент законодавчого забезпечення антипіратських дій потребує подальшого вдосконалення як на національному, так і міжнародно-правовому рівнях. Відкритим, наприклад, залишається питання відповідності наявної правової бази для можливого використання регулярних підрозділів ЗС України проти невійськових за статусом угруповань сомалійських піратів. Як підкреслив 09.11.2009 року міністр закордонних справ України П. Порошенко, «необхідно ухвалити закон, яким дозволити використання збройних сил за кордоном»⁷.

«Єдиний випадок, коли з терористами ведуть переговори і де-факто викупамі фінансують і стимулюють терористичну діяльність – це так звана піратська проблема в Аденській затоці», – заявив керівник МЗС України⁸. Існуючі міжнародно-правові норми щодо боротьби з піратством надають неоднозначні правові оцінки фактам організації переговорів з піратами, включаючи законність передачі злочинцям викупу. Незрозумілими є джерела отримання коштів для виплат, – чи покривається сплата викупів власниками суден страховими виплатами? Іншими словами – чи переходять безготівкові кошти з рахунків страхувальників у готівку для злочинців?

Крім того, не визначено, з яких джерел передбачається відшкодування збитків, нанесених під час проведення міжнародних заходів представниками збройних сил майну третіх сторін.

У контексті обговорення шляхів протидії сплеску злочинності у Аденській затоці доцільно було б вивчити ефективність організації взаємодії не тільки військових сил, а додатково розглянути можливість організації міжнародної багатосторонньої взаємодії інших державних структур за цією проблематикою.

Результатами такої співпраці мають бути: визначення отримувачів отриманих піратами коштів, мережі спільників, шляхи подальшого використання набутих злочинним шляхом фінансових ресурсів. Важливо визначити – у чиїх інтересах блокується трафік енергоресурсів Аденською затокою, виявити сторони, зацікавлені у регіональній дестабілізації тощо.

Крім того, вбачається за необхідне здійснити додатковий науково-практичний аналіз щодо шляхів легітимного вирішення проблеми піратства з урахуванням необхідності доопрацювання наявних міжнародно-правових інструментів, включаючи проведення лінійних міжнародних військових операцій.

Взагалі, дослідження організації протидії піратству у регіоні Аденської затоки підтвердило, що сучасні міжнародні відносини – не набір сталих аксіом, а гнучка система взаємодії, що потребує постійного вдосконалення.

ПОСИЛАННЯ

(Endnotes)

¹ <http://www.dt.ua/1000/1600/67675>

² Биструхін Г. С., Веденєєв Д. В. Війна у кам'яних джунглях: міська партизанська війна як феномен збройної боротьби та спеціальної діяльності (1945–2005): Монографія. – К.: «Генеза», 2006. – с. 432

³ Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України. Під загальною редакцією Потебенька М. О., Гончаренка В. Г. – К.: «ФОРУМ», 2001, у 2-х ч., – с. 927

⁴ Там само, с. 461–462

⁵ <http://www.day.kiev.ua/290619?idsource=277189&mainlang=ukr>

⁶ <http://vz.ru/society/2008/11/13/228909.html>

⁷ <http://www.unian.net/ukr/news/news-345894.html>

⁸ Там само.

Zakharov V. V. The analysis of certain aspects of the organisation of counteraction to a piracy in the region of Aden Gulf / National Institute of International Security Problems of Ukraine.

The article is devoted to the problematic of the organization of counteraction to a piracy which was becoming more active in 2008–2009 in the region of Aden Gulf. An additional research of certain legal aspects of the problem will perfect the mechanisms of the international cooperation in the struggle against a piracy.

Key words: Piracy, Aden Gulf, Target Group TF 150, EUNAVCO, EUNAVFOR, AFRICOM.

Захаров В. В. Анализ отдельных аспектов организации противодействия пиратству в регионе Аденского залива / Национальный институт проблем международной безопасности СНБО Украины.

Статья посвящена проблематике организации противодействия пиратству, активизировавшемуся в 2008–2009 годах в районе Аденского залива. Затрагиваются отдельные юридические аспекты, дополнительное изучение которых послужит совершенствованию механизмов международного сотрудничества в борьбе с преступностью.

Ключевые слова: пиратство, Аденский залив, целевая группа TF 150, EUNAVCO, EUNAVFOR, АФРИКОМ.

Стаття надійшла до редколегії 14.09.2009

Прийнята до друку 07.10.2009